

Dubbel Decentraliseren

Het is officieel: gemeenten krijgen volgend jaar tien miljard euro aan rijksgeld erbij. Was het dus tóch een memorabele Prinsjesdag. Om precies te zijn krijgen gemeenten 10,4 miljard extra voor uitvoering van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. Hoewel, precies, acht miljard schijnt het te zijn als je het CPB en Flip de Kam (in dit nummer) mag geloven. Overigens moeten we afwachten wie precies wat gaat uitvoeren en hoe gemeenteraadsleden daarop gaan toezien. En de nieuwe verdeelsleutels van het Gemeentefonds staan trouwens nog in de steigers, waardoor de geldverdeling over gemeenten niet helemaal eerlijk en efficiënt is. Maar dit terzijde.

Overigens kon het kabinet voorafgaand aan Prinsjesdag de plannen nogal moeilijk legitimeren. In principe, over het algemeen, moet een plan – zoals ze wel zeggen – eerlijk, consequent en breed gedragen zijn. Zonder een zeur te hoeven zijn, hadden gemeenten wellicht wat meer inspraak kunnen hebben over de haalbaarheid van de decentralisatieplannen, bijvoorbeeld over het tempo ervan. En niet om het een of ander, maar misschien was het iets geweest om te bedenken hoe het voor gemeenten moet zijn om dadelijk *out of the blue* zoveel meer werk te krijgen voor zoveel minder geld dan huidige uitvoerders. Maar zand erover, gemeenten redden zich heus prima straks, en het kabinet heeft het door alle Europese begrotingsregels ook niet bepaald makkelijk. Daarom dit alles slechts terzijde.

Gezegd moet namelijk dat het kabinet aandacht heeft voor de uitvoerbaarheid van nieuwe taken; ze staat op het punt dat onuitvoerbaar beleid inefficiënt en ineffectief is. Volledigheidshalve moet daaraan wel worden toegevoegd dat het kabinet een uitvoeringstoets overbodig vindt, maar waar het hier om gaat is dat het kabinet zijn volste vertrouwen behoudt in de gemeenten, die immers fors gegroeid en klaar voor nieuwe verantwoordelijkheden zijn. Overigens zal het Rijk gemeenten “ondersteunen” waar mogelijk en “maatregelen” nemen waar nodig, waardoor “vertrouwen” best verantwoord klinkt, en meteen ook weer hopeloos algemeen. Maar dit alles geheel terzijde.

Uiteraard, want er is wat anders aan de hand met al dat kabinetsvertrouwen, noem het ‘een dingetje’. Meer in het bijzonder is er iets met het “vertrouwen in de controlerende taak van de lokale democratie” (BZK, 2 juni). Nog los van de verversing van gemeenteraden dit jaar, de immense opgave die hun wacht en de vraag wat gemeentebestuurders straks precies moeten verantwoorden aan de raadsleden, is er namelijk de vraag hoe effectief een democratie kan zijn waarin burgers eigen lokale

GELIJN WERNER

Eindredacteur ESB

g.werner@sdu.nl

uitgaven zo weinig zelf betalen.

Het antwoord: niet. Het democratische ideaal van burgers die op lokaal niveau lokale lusten en lokale lasten afwegen bestaat domweg niet. In ons land bestaan er zowel Haagse als lokale afwegingen van lokale lasten en lusten, die beide onvolledig zijn. De lokale afweging is gemankeerd omdat burgers bijna geen lokale lasten dragen. Voorkeuren voor meer of minder lasten komen daarom slecht tot uitdrukking, en voorkeuren voor voorzieningen leiden alleen tot die voorzieningen bij voldoende Rijksgeld. Dit terwijl de ene gemeente liever meer voorzieningen wil maar de andere juist weer minder lasten. De landelijke afwegingen houden op hun beurt klaarblijkelijk te weinig rekening met gevolgen van hervormingen op zowel de lokale lusten als lasten. Het

kabinet hecht aan gezonde overheidsfinanciën, of beter gezegd, aan gezonde Rijksfinanciën. De vraag hoe gemeenten hun nieuwe uitgavenpatronen gaan beheersen, krijgt echter veel minder aandacht, net als de vraag of gemeenten klaar zijn voor zoveel nieuwe taken. Het Rijk mag zijn begroting dan beter op orde hebben, het gaat ten koste van die van gemeenten.

Het ironische gevolg van de decentralisaties is dat gemeenten financieel nog meer gaan leunen op het Rijk, omdat ze zelf dus geen financiële huishouding hebben om op te bouwen. Maar laat er ook een positief gevolg zijn: nooit was heropening van de aloude discussie over lokale lasten zo opportuun. Mensen zijn zich goed bewust dat gemeenten krap bij kas raken, waardoor ze beter zijn gaan inzien dat tegenover lokale lusten lokale lasten moeten staan. Terwijl lokale politici voorheen uit electorale vrees de dans om de lokale lasten steevast ontsprongen, zal dat dadelijk niet meer nodig zijn.

Het kabinet intussen, leert flink bij. Laatst zag een flinke delegatie kabinetsleden met eigen ogen hoe Deense gemeenten sociale taken organiseerden die hun van hogerhand waren toebedeeld. Wat zij leerden bleef krampachtig geheim, al zagen ze vast dat decentralisatie in tweeën kwam: aan de uitgavenkant én aan de inkomstenkant. Een dubbele decentralisatie zagezegd.

Een ander kabinetslid zat thuis. Hij studeerde aan wat de grootste hervorming van het komende jaar moet worden, die van het belastingstelsel. Zijn naam is Eric Wiebes en hij zei daags na Prinsjesdag het volgende: “Bij de grotere rol die gemeenten na de drie decentralisaties spelen, past meer ruimte om zelf belastingen te heffen” (Ministerie van Financiën, 18 september). Zou het dan toch? Vast staat een uitzicht op bevlogen belastingdebatten waarnaar we zo reikhalzend hebben uitgekeken.